

محمد مشیری

راهنمای گروآوری سکه



کتابخانه ملی ایران

بها... ریال

۹۳۶۴۶

کتابخانه محلی

انتشارات کوئین
خیابان شاهرضا دوبروی دانشگاه
تلفنهای ۴۴۴۹۱ و ۴۲۵۷۹

شرح عکس روی جلد

ردیف ۱ سکه سمت چپ : سکه طلای (دریک) هخامنشی در حدود قرن پنجم قبل از میلاد بزرگترین قطر آن ۱/۸ سانتیمتر است
ردیف ۱ سمت راست : درهم نقره مربوط به اوایل پارت ها (احتمالاً از میترا دات اول) (از ۱۷۱ تا ۱۳۷ قبل از میلاد) بزرگترین قطر آن ۲/۱ سانتیمتر
ردیف ۲ ، چپ : درهم نقره اشکانی (میترا دات دوم) (۱۸۷ تا ۱۲۳ قبل از میلاد) بزرگترین قطر ۲/۲ سانتیمتر
ردیف ۲ ، راست : پشت یکی از سکه های میترا دات اول
ردیف ۳ ، چپ : درهم نقره اردشیر اول ساسانی



بزرگترین قطر آن ۲/۶

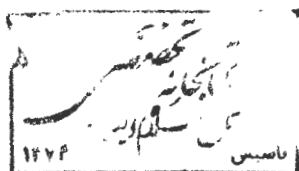
ردیف ۳ ، راست : پشت همان سکه با تصویر آتشدان
ردیف ۴ ، چپ : سکه طلای خسرو دوم ساسانی بزرگترین قطر آن ۲/۲ سانتیمتر
ردیف ۴ ، راست : درهم نقره شاپور اول ، بزرگترین قطر آن ۲/۶ سانتیمتر
مراجعه شود به کاتالوگ :

American Numismatic Society . Newyork Cf. pp. 127. 187. 199. 200.

روی جلد کتاب : چاپ گوته . تلفن ۳۱۵۳۱۵
کلیشه های رنگی و سیاه و سفید از : گراورسازی کاوه نو

این کتاب به شماره ۸۵۳ تاریخ ۵۱/۶/۲۳ در دفتر مخصوص کتابخانه ملی
به ثبت رسیده است

سکشناسی ایران



راه‌نمای گردآوری سکه

(بخش اول)

تألیف

مجتهد مشیری

انتشارات گونمبرگ
خیابان شاهرضا روبروی دانشگاه

حق چاپ محفوظ و استفاده از مطالب و عکسهای این کتاب
بدون اجازه ممنوع است

این کتاب در شهریور ماه ۱۳۵۱ شمسی در
چاپخانه مسعود سعد به چاپ رسید

«آغاز هر امری اگر مبنای صحیح و علمی داشته باشد نتیجه‌اش بهتر و مؤثرتر است، ما برای اولین بار برای کمک به دوستداران سکه و علاقه‌مندان به گردش‌آوری آن از طریق صحیح و معقول، دست به انتشار یک سلسله راهنمایی‌های لازم کرده‌ایم و امید این را داریم که مورد استفاده قرار بگیرد.»

سکه

محمد مشیری

سکه چیست ؟

تصور نمی‌رود در جهان امروز محل و مکانی یافت شود و قوم و نژادی باشد که سکه را نشناخت و نداند پول چیست، امروز حتی کودکان خردسال سکه را خوب می‌شناسند و ارزش آن را می‌دانند و این امر مربوط به امروز و دیروز نیست از بدو اختراع و ایجاد سکه بشر به اهمیت آن واقف بوده و جهت بدست آوردن و گردش‌آوری آن تلاش می‌نموده است معذک برای اینکه تعریف کلاسیکی بعمل آمده باشد بطور اجمال گفته می‌شود: (۱)

۱ - برای اطلاع از سکه و چگونگی آن به منابع زیر مراجعه شود :

- هرزدنامه تألیف مرحوم پورداد ص ۲۵۵

- سکه‌های ایران تألیف خانم دکتر ملکزاده بیانی

-- گنج شایگان تألیف استاد جمال زاده ص ۱۶۹ < —

سکه‌های ایرانی از جهت هنر و زیبایی عالی و بسیار جالب بوده است و از زمانهای قدیم نقش صورت پادشاهان محلی و شاهنشاهان ، بزرگان و تصاویر پرندگان از قبیل عقاب و غیره و شیرواسب و آهو ، بعضی رموز و اشارات مذهبی و علائم خانوادگی و آتشکده‌ها و غیره بر روی سکه‌های ایرانی رواج داشته و مخصوصاً مظاهر زیبایی و جمال را در طبیعت که بصورت گلها و پرندگان و ماهیها و جانوران زیبا جلوه‌گر شده در طرحها و نقشه‌های جامع ایرانی منعکس می‌بینیم .



سکه دریک داریوش هخامنشی متعلق
به قرن پنجم قبل از میلاد از طلا

صنعت سکه‌سازی یکی از عوامل بیان زیبایی عناصر اصلی زندگانی عالی متمدن ایرانی بوده است .

سکه‌های زیادی از دوران پیش از اسلام مخصوصاً دوران شاهنشاهی ساسانیان ، پارت‌ها ، اشکانیان و پیش از آن درموزه‌های معروف جهان و مجموعه‌های خصوصی دوستان سکه و علاقه‌مندان به هنر و تاریخ وجود دارد که بامهارت خاصی نقوش زیبا و هنرمندانه را بر روی سکه‌های مختلف از زر و سیم و مس و فلزات دیگر ضرب زده‌اند که اکنون موجب تحسین و حیرت هنرشناسان می‌باشد .

سکه و پول بهر شکلی و در میان هر قوم و در هر دوره‌ای که پیدایش یافته باشد معرف و نماینده تمدن خاص آن قوم و آن دوره بوده است و این موضوع از لحاظ سکه‌شناسی حائز اهمیت بسیاری است .

سکه شناسی و فایده آن

فن شناختن سکه را سکه شناسی نامند که بزبان فرانسوی Numismatique گویند، کسی که سکه را بشناسد و سکه اصل را از مسکوک تقلبی تشخیص دهد سکه شناس و بفرانسوی Numismate نامند ، تاکنون علم سکه شناسی در ایران مهمل مانده و توجهی نسبت بدان مبذول نمی شود .

خاورشناسان (که امروزه مد شده به آنان در مجلات و روزنامه ها فحش بدهند) راجع به سکه های ایرانی کتابها تألیف کرده و مقاله ها نوشته و سخنرانیها کرده اند و به یقین می توان دعوی کرد تاکنون آنچه اطلاعات و معلوماتی که نسبت به سکه های ایران داریم از نتایج مطالعات و تحقیقات خاورشناسان و ایران شناسان و باستان شناسان خارجی است ، امید است دانشمندان ایرانی که طبعاً مسئولیت بزرگتری در این باره دارند ، این موضوع مهم ایران شناسی را بیش از پیش مورد تحقیق قرار دهند و نتیجه مطالعات خود را باختیار مجامع علمی و هنری بگذارند. باید دانست که مرحوم محمد حسن خان اعتمادالسلطنه که یکی از دارندگان مجموعه نفیس سکه بود خدمات بسیاری به این علم در زمان خود نموده است و سکه شناسی را در ایران رواج داده است . (۱)

سکه شناسی چه از نظر مادی و چه از نظر معنوی سودهای فراوانی در بر دارد .

سکه شناسی یکی از رشته های مهم باستان شناسی است با این امتیاز که سایر آثار باستانی از قبیل سفال و چوب و پارچه و عاج و غیره در نتیجه

۱ - مراجعه فرمائید به کتاب المآثر و الآثار ص ۱۰۰

قرنها ماندن در زیر خاک فرسوده شده و از حالت اصلی تغییر یافته ناقص و معیوب و پاره و شکسته می شود و یا بکلی معدوم و نابود می شود ولی سکه چون از فلزات، مانند طلا و نقره و مس و برنج و برنز و غیره ساخته می شود تقریباً بحالت اصلی صحیح و سالم محفوظ مانده و بدست مای رسد و پرده از روی بسیاری نکات مبهم و تاریک تاریخ برمی دارد. نام بسیاری از شاهان و کشورگشایان را که بهجهاتی ذکر آنان از میان رفته بما باز می گوید و از نام بسیاری از شهرها و کشورها آگاه می سازد.

— سکه در هنر نیز مقام و منزلت بس ارجمندی دارد و در سکه شناسی بخوبی می توان به چگونگی ترقی و انحطاط هنر در ادوار مختلف در میان اقوام مختلف پی برد و از سیر هنر در تاریخ تمدن بشر آگاه شد.

— سکه شناسی در شناختن ادیان و مذاهب و اساطیر باستانی نیز مؤثر است و در حقیقت سکه شناسی تاریخی بسیاری از وقایع مهم مذهبی را بما می شناساند.

— برای شناسائی مقیاسها و اوزان و مقادیر ادوار گذشته کشورهای مختلف اطلاعات سودمندی بمای دهد. هم چنین می توانیم ارزش سیم و زر را نسبت بهم بدانیم و از تغییرات آن نسبت ها آگاه شویم.

— سکه شناسی تاریخ مصور رسوم شاهان و عادات افراد و تشریفات مذهبی است ما از سکه شناسی لباس رسمی جنگاوران زمان هخامنشی و تاج سلاطین اشکانی و چگونگی آرایش سرو صورت و لباس و تاج شاهنشاه ساسانی و ساختمان آتشکده ها و طرز لباس و شکل و هیكل نگهبانان آتشکده ها را می فهمیم و می شناسیم.

علاوه بر مطالب بالا سکه شناسی موجب تقویت علاقه و عادت به مطالعه و تحقیق و تتبع و بررسی و تفکر است هم چنین سکه شناس اجبار دارد برای کسب اطلاع و بصیرت بیشتر در این فن به کتب بسیار در تاریخ و جغرافیا و علم الادیان و باستان شناسی و علم اساطیر و حتی هنرهای زیبا

مراجعه نماید و از علمای فن و اساتید یاری طلبیده و با هم طرازان به مشاوره بپردازد .

سکه شناس ناچار است به نظم و ترتیب و قاعده خوب گیرد و باروش علمی دمساز باشد و مجموعه خود را با ترتیب خاصی مرتب کند و از روی مبانی تاریخی و جغرافیائی یا رده بندی های دیگر سکه ها را در جای مخصوص خود بگذارد و هر يك از سکه ها را بشناسد و از مراتب اهمیت و ارزش هر سکه آگاه باشد .

سکه شناسی موجب تألیفات بسیاری شده است و تا کنون کتابهای بسیاری راجع به سکه های ایران تألیف شده که نویسنده سطور با مراجعه به اهل فن و مکاتبه با ناشرین و گردآوری کاتولوگها و فهرست ها و کتاب شناسی سکه های ایران را که در کشورهای مختلف جهان منتشر شده تهیه کرده و آماده چاپ دارم تا کی و چه وقت موفق به انتشار آن بشوم (کتاب شناسی و فهرست کتابها و مقالات فارسی مربوط به سکه های ایران را در بخش دوم این مجموعه ملاحظه خواهید فرمود) .

صرف نظر از فوایدی که بطور بسیار مختصر و با اجمال و ایجاز در باره آنها صحبت شد، سکه شناسی گذشته از جنبه علمی موجب سرگرمی و تفنن است. هر کسی را در سر هوسی است، یکی عشق به کوهنوردی و ورزش دارد دیگری علاقه به پرورش و نگهداری انواع پرندگان یا حیوانات دارد . هم چنین کسانی هستند که اوقات بیکاری خود را با گلهای زیبا مشغول می دارند، بهر حال هر انسان زنده و با ذوقی به نوعی ساعات فراغت خود را با تفنن و سرگرمی می گذراند و این احتیاج به يك نوع سرگرمی بخصوص در مورد اشخاصی که عمر خود را با پشتکار و فعالیت و جدیت گذرانیده اند حتمی و ضروری است .

این اشتیاق به داشتن سرگرمی را ابو الحسن علی ابن احمد النسوی ریاضی دان بزرگ ایران متولد سال ۳۹۳ ه ق . که صاحب تألیفات

گرانیهای ریاضی از قبیل المقتنع فی الحساب الهندی که برای مجدالدوله دیلمی نوشته و سایر کتابهای وی بخوبی در مقدمه یکی از کتب خود که در باره اشکوره داری (نگاهداری مرغان شکاری) است و در سن هفتاد و دو سالگی تألیف کرده با عبارات زیبا و قشنگ چنین تعریف می کند :

«دانا یان متفق اند که ایزد تعالی آدم را بی عشق نیافریده و هر کسی را شوق به چیزی بود ، ناچار پسندیده یا نکوهیده ، و اشکوره داران که از فخرالدوله نورالله قبره بازمانده بود چون نصر کو تاه و پسرانش ... را دیدم و مصاحبت کردم و در آخر عمر که این کتاب تصنیف کردم ده سال تمام بود که خانه نشینی اختیار کرده بودم و مدت شصت سال عمر و مال در این شغل صرف کردم و کتابها که اندر این عاظم ساخته اند چون شکارنامه سامانی و سغدی و هندی و رومی و پارسی به دست آوردم و خواندم و تجربه نمودم ، از علم پزشکی و عملی چندان که اندر آمیختن داروها و معاجین و تریاقهای بزرگ بکار آید آموختم ...» ص ۳۸۸ مجله یکان دوره هشتم .

حال که انسان زنده با ذوق احتیاج به سرگرمی خارج از کار و پیشه عادی خود دارد چه بهتر که از سرگرمی (گردآوری سکه) استفاده کند علاوه بر ارزش معنوی اندوخته بسیار گرانبهائی نیز برای روزگار پیری باشد و آخر عمر نیز با اهدای آن به مؤسسات علمی و موزه ها و دانشگاه ها نام نیکی از خود بیادگار گذارده و باقیات صالحات را با ثمن بخش برای خود و در حیات خویش انجام داده باشد (۱)

- ۱ - برای استفاده از فواید سکه شناسی مراجعه فرمائید :
- ۱ - در التبیان فی احوال بنی اشکان در باره تاریخ اشکانیان و سکه های اشکانی تألیف مرحوم اعتماد السلطنه
- ۲ - تاریخ ساسانیان (در باره سکه های ساسانی) تألیف رالنسن ترجمه مرحوم محمدحسین فروغی (ذکاء الملک اول)
- ۳ - مقالات مرحوم مجید موقر ، در سال هشتم مجله مهر
- ۴ - مقاله هوس یا کهنه پرستی مجله بهار ، مرحوم اعتصام الملک دوره اول ص ۴۶۳

- ۵ - باستان شناسی ایران باستان ترجمه عیسی بهنام ، ص ۶
- ۶ - کتاب چهل مقاله کسروی ، بکوشش یحیی ذکاء ص ۲۲۹

طبقه بندی سکه‌ها

حال که تا حدی با سکه شناسی و فواید آن آشنا شدیم به بینیم چه سکه‌ای را تهیه کنیم و در گردآوری چه سکه‌هایی باید اقدام کنیم ، زیرا پرواضح است قدرت مالی هیچ فرد بشر، حتی مؤسسات بزرگ عالم و موزه‌ها صرف نظر از عمر و وقتی که باید صرف بشود قادر و توانا به تهیه و جمع آوری تمام سکه های جهان را نخواهد بود و بناچار مخصوصاً کسانی که تفنن اینکار را دارند و در حدود اشخاص عادی هستند که تا اندازه‌ای در رفاهیت نسبی بسر می‌برند باید دست بکاری بزنند که بتوانند به انجام آن تا حدی نایل گردند نه اینکه بایک دنیا حسرت و ناکامی کارشان با عدم توفیق رو برو شده ، نافر جام مانده و مأیوس گردند .

طبقه بندی سکه تا حدی مربوط به ذوق گردآورندگان سکه است

ولی مایک طبقه بندی اصولی را در این مختصر توضیح می‌دهیم :

— سکه‌ها یا ایرانی هستند یا خارجی .

— سکه‌های خارجی یا باستانی است از قبیل یونان قدیم ، روم و غیره

و یا معاصر .

— سکه‌های ایرانی باستانی از هخامنشی تا اوایل ساسانی است

— سکه‌های ایرانی بعد از اسلام

— سکه‌های ایرانی معاصر

— سکه‌ها را بر حسب فلز نیز تقسیم بندی می‌کنند بعضی سکه‌های

طلا جمع می‌کنند و برخی نقره و مس و فلزات دیگر

هر کدام از تقسیم بندی‌های ذکر شده حاوی قسمت‌های مختلفی است

که گردآوری هر یک از آنها عمری وقت می‌خواهد مثلاً از سکه‌های بعد از

اسلام بسیاری از کلکسیونرها دنبال گردآوری سکه های عرب ساسانی

هستند یا برخی سکه‌های سلجوقی جمع آوری می‌کنند یا عده‌ای از آنان

سکه‌هایی که در فلان شهر ضرب شده مثلاً سکه‌های ضرب ری یا نیشابور



يك سكه مسی ایرانی كه قهرمانی را بانیزه ، سوار بر يك اسب نشان میدهد.
حالت اسب در حال تاخت و وضع سوار كه به عقب سرخود نگاه میکند بسیار
جالب است



يك سكه مسی ایرانی كه. افسانه معروف
گاو كه زمین را بر شاخ خود گرفته و بر
پشت ماهی قرار دارد نشان میدهد



يك سكه نقره ایرانی پیش از اسلام

بشتمانی قراورداد در نشان میدهند
 گاو که زمین را بر شاخ خود گزینده و بر
 یک سکه مسی ایرانی که افسانه میگوید

یک سکه نقره ایرانی پیش از اسلام



جالب است
 یک سکه مسی ایرانی که قهرمانی را با تیر و سوار بر یک اسب نشان میدهد.
 حالت اسب در حال تاخت و وضع سوار که به عقب سرخود نگاه میدارند بسیار





يك سكه مسی ایرانی که قهرمانی را بانیزه ، سوار بر يك اسب نشان میدهد.
حالت اسب در حال تاخت و وضع سوار که به عقب سر خود نگاه میکند بسیار
جالب است



يك سكه مسی ایرانی که افسانه معروف
گاو که زمین را بر شاخ خود گرفته و بر
پشت ماهی قرار دارد نشان میدهد



يك سكه نقره ایرانی پیش از اسلام



عشقبازان دنبال سکه‌هایی می‌روند که کمتر در دسترس باشد و سالها باید کسی دنبال آن برود تا بتواند به وصالش برسد سکه بالایی از آن نواذر است سکه ایست از ماری ترز از طلا که از طرف دولت یمن بروی آن سورشارژده شده است در وسط سکه نقش **لا اله الا الله ، محمد رسول الله** و در حاشیه **المملكة المتحدة** - **سنگینه** - **المتوكله اليمنيه** ضرب شده است



عکس بالا نیز یکی از همان موارد است و سکه يك بيليون مارکی است که پس از جنگ بين المللي اول و شکست آلمان و سقوط مارك ضرب شده است و امروز بسيار ناياب است **سنگينه** - **سنگينه** - **سنگينه**

یا مثلاً مرو را گرد آوری می کنند . البته این بستگی دارد به ذوق و امکانات و گرد آمدن موجبات برخی علل و اسباب دیگر .

تقسیم بندی دیگر، موضوعی است مثلاً عده ای سکه هایی که بر آنها نقش عقاب یا شیر یا خورشید و اسب و شکار و از این قبیل را منحصرراً گرد آوری می کنند .

خود بنده نویسنده بیشتر سکه هایی که پرندگان و جانواران بر آنها نقش بسته است جمع آوری می کنم اعم از باستانی یا پس از اسلام و بر روی هر فلزی که باشد مخصوصاً بیشتر آنهایی که گرد آمده مس و برنز است و کم کم مجموعه ی زیبایی از آنها تهیه شده است .

سکه های مخصوص

علاوه بر سکه های جاری عده ای از گرد آورندگان به جمع آوری سکه های مخصوص عشق می ورزند که جالب است مثلاً اگر سکه ای دو ضرب رویهم خورده یا سکه ای که پشت و روی آنها یکی است و به اشتباه و غلطیک روی آن که باید مطلب و نقش دیگر داشته باشد بجای آن نقش روی دیگر تکرار شده است یا سکه های تا خورده و شکسته که در ضرب وضع خاصی پیدا کرده و بعضی سکه هایی که سورشاز دارند مثلاً روی سکه سلطانی یا کشوری را سلطان دیگر با ضرب نام جدید باطل کرده و یا عبارت دیگری بر روی سکه قبلی ضرب زده است جمع می کند .

سکه های یادگاری

بمناسبت وقایع و پیش آمدها و یا هر علت و سبب مناسبی سکه هایی از طلا و نقره حتی از مس ضرب شده که گرد آوری آنها نیز مورد نظر و علاقه عده مخصوصی است مثلاً در ایران پیش از اسلام و دوران ساسانی سکه های طلا و نقره در دست است که نشان دهنده و یادگار امور خاصی است همچنین از دوران صفویه سکه های جالبی در دست است که از نظر قطر و بزرگی و وضع خاص خرد معلوم می کند که سکه جاری نبوده و در دوران



عده‌ای از کلکسیونرها عاشق و شیفته گردآوری سکه‌های یادبود نویسندگان معروف جهان هستند و سکه‌ی بالا از طلا و به یادبود سده‌ی (چارلز دیکنس) نویسنده معروف انگلیسی سال ۱۹۷۰ میلادی در لندن ضرب خورده است



سکه‌های ورزشی مخصوصاً در سالهای اخیر که تب فوتبال در کشورهای مختلف جهان بالا رفته مورد توجه گردآورندگان سکه می‌باشد

قاجار و عصر حاضر ما سکه‌های یادگاری طلا و نقره و مس بمناسبت جشن‌های عروسی شاهانه یا هدیه نوروزی و تاجگذاریها و جشنهای دوهزاروپانصدساله شاهنشاهی ایران ضرب‌خورده است که تماماً جالب و عالی است.

وقایع مهم جهانی مانند پرواز لیندبرگ از فراز اقیانوس اطلس و ظهور زیپلن و یادگار به آب‌انداختن کشتی‌های بزرگ یا واقعه بمباران هیروشیما و پیاده شدن متفقین در دونکرک و یادبود اختراع هواپیما و ماندن آنها بر روی سکه نقش شده و بعضی از آنها بسیار نایاب و گرانبها هستند و مورد توجه و علاقه گردآورندگان می‌باشد.

بمناسبت تشکیل نمایشگاه‌های بین‌المللی کالوتشکیل المپیک‌های جهانی سکه‌هایی ضرب‌شده که تقریباً در دسترس عموم خواستاران گذارده شده است.

امروز عده زیادی هستند که فقط سکه‌های ورزشی یا فوتبالی جمع می‌کنند و عده‌ای به گردآوری سکه‌های مشاهیر جهان و موزیسین‌ها و نویسندگان معروف و نقاشان و هنرمندان مشغولند.

نتیجه

از مطالب بالا می‌خواهم این نتیجه را بگیرم که نمی‌توان انواع سکه‌های دنیا را گردآوری کرده و تشکیل مجموعه بدهیم چه خوب است که یک نوع یا یک رشته را توجه داشته باشیم و تا حد امکان بتوانیم در تشکیل مجموعه خاص مورد علاقه موفق گردیم. ما برای نمونه عکس چند نوع از سکه‌ها را در این جا برای آشنائی ذهن علاقه‌مندان درج می‌کنیم.

زیباترین سکه جهان

سکه‌ها عموماً زیبا هستند و من شخصاً نمی‌توانم سکه‌ای را زشت

کتابخانه تخصصی
پیش قدم ایران
۱۳۷۲



این سکه که به یاد بزرگترین هنرمند جهان لئونارد داوینچی از طلا ضرب
شورده است و به نفسه یکی از آثار هنری ارزنده و زیباست در یک روی سکه نقش
صورت هنرمند و در روی دیگر کپه ای از آثار هنری معروفی لبخند و کوهند
را ملاحظه می فرمائید

بشناسم البته ظرافت و هنری که در بعضی از سکه‌ها دیده می‌شود بطوری جالب و زیبا است که چشم را خیره می‌سازد ، آنچه که به اتفاق سکه شناسان جهان زیباتر تشخیص داده شده و معروف است سکه باستانی سیراکوز است که متأسفانه عکس خوبی از آن بدست نیاوردم و آنچه که در دسترس بود قابل کلیشه کردن نبود

بزرگترین سکه جهان

از مامکرو پر سیده اند که بزرگترین سکه جهان کدام است؟



اینک عکس سکه طلای جهان که خوشبختانه نقش روی آن به زبان

فارسی است ملاحظه می فرمائید .

مشخصات سکه

وزن - این سکه بیش از ۷۰ انس وزن دارد (انس برای وزن کردن طلا و نقره و معادل ۳۱ گرم واندی است) .

اندازه - قطر دایره این سکه پنج و سه هشتم اینچ (هر اینچ برابر ۲/۵۴ سانتیمتر است) یعنی اندازه قطر این سکه در حدود ۱۴/۵ سانتیمتر است .

نوشته روی سکه

در وسط داخل قاب چهار گوش نوشته شده : لا اله الا الله - محمد رسول الله و عبارت ضرب دار الخلافه شاه جهان آباد (۱۰۶۴) در حاشیه داخل قاب در هر ضلع يك مصراع بشرح زیر :

از صدق ابی بکر شد ایمان انور اسلام قوی دست شد از عدل عمر
دین تازه شد از شرم و حیای عثمان و ز علم علی یافت ولایت زیور
این سکه منحصر به فرد است و دومی آن تا کنون دیده نشده و
بسال ۱۸۲۰ میلادی در محل پتنه در هندوستان بدست آمده و اکنون در
موزه بریتانیا نگهداری می شود (۲)

گرا انتقیمت ترین مسكوك

يك قطعه سکه نقره‌ی يك دلاری امریکائی است که سال ۱۸۰۲ ضرب شده و شش نمونه بیشتر از آنها در جهان موجود نیست ، گرانترین مسكوك جهان است.

این سکه در دسامبر ۱۹۶۰ میلادی به مبلغ ۲۸۰۰۰ دلار بفروش رسید.

۱- شاه جهان آباد نام شهر دهلی است که امروز دهلی کهنه نامیده می شود
بوسیله شاه جهان ساخته شده

۳- این سکه بوسیله شاه جهان (شهاب الدین ابن جهانگیر بابر) نواده امیر تیمور گورکان از ۱۰۳۶ تا ۱۰۶۸ هجری قمری که در هندوستان سلطنت کرده ضرب شده است .



عکس بالا رووبشت سکه یادبود (آپولو ۱۲) را نشان میدهد

مسائل فضائی نیز جای خود را در سکه شناسی باز کرده و این پدیده شگفت انگیز بشری و تصرف فضا و فرود آمدن در ماه و رفتن به مریخ و پیشرفت انسان در علوم فضائی موجب تهیه یادبودهائی از قبیل ضرب سکه و چاپ تمبر و تهیه مدالهای یادگاری شده است



عکس بالا روی سکه مخصوص پرواز تاریخی آپولوی هشت را نشان می دهد
این سکه با فلزهای طلا و نقره و برنز در اندازه های مختلف ضرب شده است



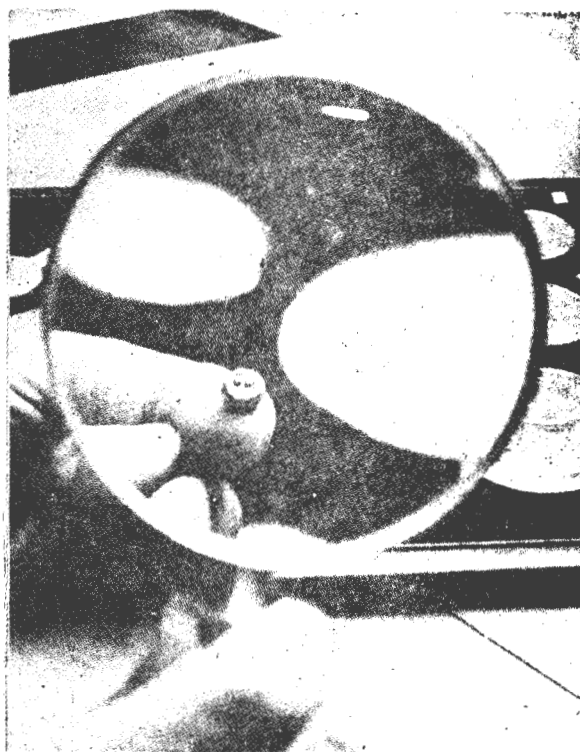
برخی از کلکسیونرهای جهان علاقه‌مند به داشتن و گردآوری سکه‌های مربوط به نمایشگاه‌های جهانی هستند در بالا يك سکه نقره به مبلغ ۱۰۰ یین ژاپنی را راملحظه می‌فرمائید که در نمایشگاه سال ۱۹۷۰ میلادی اوژاکا (ژاپن) ضرب خورده است . از این سکه طلا و نقره نیکل و برنز به قیمت‌های مختلف نیز ضرب زده‌اند



سکه بالا از طلا و نقره و مس در سه قیمت ضرب خورده و به مناسبت بیست و پنجمین سال تاسیس سازمان ملل متحد ضرب خورده و بسیار زیبا است

کوچکترین سکه جهان

سکه كوچك بسيار است و ما يك نمونه از آنرا كه مربوط به دوره عيلام است انتخاب کرده و عكس آن را در اين جامی آوريم



تشكيل كاكسيون و قرار دادن سكه در جای خود

حال كه با سكه آشنا شدیم و بر حسب ذوق و سلیقه خود نوع و طبقه ای از سكه را برای تشكيل مجموعه و گرد آوری انتخاب کردیم و بتدریج به تهیه آنها موفق گردیدیم چه باید بکنیم ؟

اولین توصیه

دستور و توصیه اول این است كه برای پاك کردن سكه بهیچوجه آنها را در تیزاب و آسیدها نیانهد و برای جلا دادن آنها هرگز از مواد شیمیائی

استفاده نکنید. علت آن بسیار روشن و واضح است، آسید در فلز اثر می‌کند و با آن ترکیب می‌شود و آن را می‌خورد و نقش روی سکه را زایل می‌کند و اصالت آن را از بین می‌برد و چه بسا در اثر این کار سکه‌ای بسیار نایاب و یا منحصر به فرد که ممکن است برای روشن شدن موضوع بسیار جالب و واقعه تاریخی و نام سلطان و اشخاص دیگر یا تاریخ ضرب و مطالب دیگری از این نوع مفید واقع شود در اثر این گونه اعمال بکلی از حیز انتفاع بیافتد و موجب افسوس و پشیمانی گردد.

پس چه بکنیم؟

سکه‌ای که بدست آمد اگر بسیار نازک است (مخصوصاً نقره) که در اثر مجاورت با موادی که در خاک وجود دارد و در اثر عوامل طبیعی و فعل و انفعال‌های شیمیائی در طول سالیان دراز در زیر زمین روی سکه‌ها نوعی از ترکیبات سیلیکات فرامی‌گیرد که در اصطلاح می‌گویند روی سکه (سنگ گرفته) و این سنگ بسیار سخت است و با تیزاب و آسید هم پاک نمی‌شود و اگر فشار مختصری به سکه وارد شود اگر نازک باشد فوراً خورد می‌شود پاک کردن آن بسیار مشکل و باید بدست خبره انجام بگیرد.

اگر به آرامی و بدون فشار خاک روی آن را پاک کنید کافی است و کم کم که آشنا شدید می‌توانید این سکه را در قطعه مومی که نرم کرده بنشانید، که فشار دست شما موجب شکستن سکه نشود و با برس سیمی مخصوص به ملایمت و آرامی کم کم خاک و زنگار را تاحد امکان از روی آن پاک کنید و این قطعه موم حافظ سکه خواهد بود و از شکستن آن جلوگیری می‌کند.

سکه‌های مسی و برنزی و نقره‌ای را که مقاومت زیادتر دارد و در دست شما خورد نمی‌شود می‌توانید با ابر و صابون و یا انواع بودرهای دیگر مانند فاب و غیره تمیز کنید و اگر زنگاری داشته باشد آن را با برس مخصوص تمیز کنید. خمیرهای مخصوص پاک کردن سکه وجود دارد که در بعضی موارد استفاده از آنها را می‌توان توصیه کرد.

یادداشت کردن

پس از تمیز کردن سکه‌ها مشخصات آنها را در دفتر مخصوص
بشرح زیر یادداشت کنید :

- نوع فلز

- وزن به گرم

- اندازه به میلی‌متر

- نوشته یا نقش روی و پشت سکه

- توضیحات دیگر از قبیل سوراخ‌ها و غیره

- محل ضرب

- تاریخ ضرب

(و برای یادآوری خودتان، می‌توانید محل خرید، نام فروشنده
و مبلغ خرید را نیز یادداشت کنید که در موارد بسیار بکار می‌آید.)

لوازم سکه شناسی

۱- آلبوم

برای حفظ سکه‌ها امروز انواع مختلف آلبوم تهیه شده که از نوع
پلاستیک و دارای جلد و فنر مخصوصی است و سهولت می‌توان اوراق
آن را جابه‌جا کرده و تعویض نمود و این نوع آلبوم که از ساده‌ترین انواع
و بسیار ارزان است در طهران ساخته می‌شود و در غالب جاها یافت می‌شود
و حسن آن این است که در داخل هر خانه آن محفظه دیگری از پلاستیک
برای جا دادن سکه وجود دارد که از افتادن و جابه‌جا شدن آنها جلوگیری
می‌کند و محفظه‌ها به اندازه‌های مختلف است که هر نوع سکه را می‌توان
در آن جا داد.

برای سکه‌های گران بها و نایاب و یا آنهایی که بایستی مورد مطالعه
ممتد قرار بگیرند محفظه‌هایی از مقوای گلاسه تهیه شده که دایره‌ای به
اندازه‌های مختلف سکه‌ها در وسط آن قرار دارد و سکه را که در داخل
آن قرار دهند از دو طرف باطلق محفوظ است و پس از قرار دادن سکه سر



این پلاک طلا که به یاد بود هنرمند معروف جهانی میکل آنژ از طلا ضرب
خورده بسیار نایاب و مورد توجه کلکسیونرهای معروف می باشد



سکه ای دیگر از طلا به یاد بود میکل آنژ در آمریکا ضرب خورده و بسیار نایاب است

آن را منگنه می کنند و عموماً این محفظه ها به اندازه واحد است فقط
سوراخهای وسط باهم فرق دارد و جا دادن آنها در آلبوم به هیچ اشکال بر
نمی خورد (مراجعه شود به شکل)

نوع دیگر آلبومهای مخصوصی است که تقریباً لوکس تلقی
می شود و بعلاوه گرانی استفاده از آنها توصیه نمی شود (مطابق شکل)
بهر حال باید حتماً سکه را طبقه بندی و کلاسه نمود و در آلبوم جاداد .
سکه های معاصر را حتماً به ترتیب تاریخ ضرب باید ردیف نموده در جای
خود در محفظه پلاستیکی و در آلبوم جاداد که علاوه بر لذت چشم و استفاده
روحی و ذوقی از دستبرد و افتادن و گم شدن و جابجایی محفوظ باشد .

۲ - دستکش پلاستیکی مخصوص

با اینکه گفته شد که سکه ها را با آسید هان شوئید معذک حتی شستن
با آب ساده و یا صابون نیز از ترکیبات زنگار در پوست اثر می گذارد و
علاوه بر مسمومیت در پوست های حساس تولید اکز ما می کند لذا از
دستکش های پلاستیکی نازک در این موارد باید استفاده نمود این دستکشیها
را که بسیار ارزان است با دستکشیهای ظرف شوئی آشپزخانه نباید
اشتباه کرد .

۳ - برس سیمی

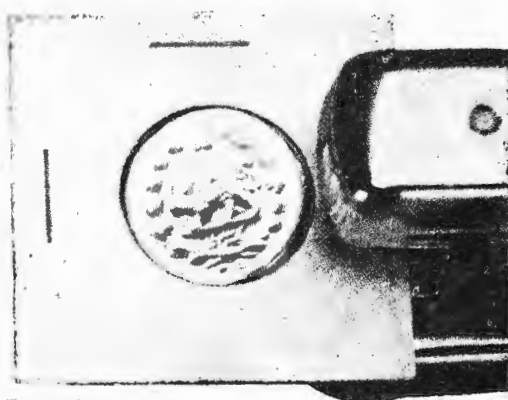
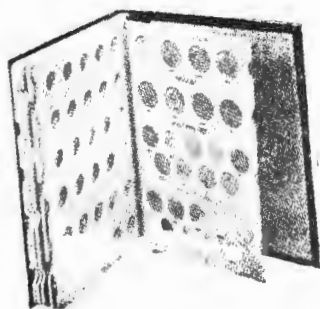
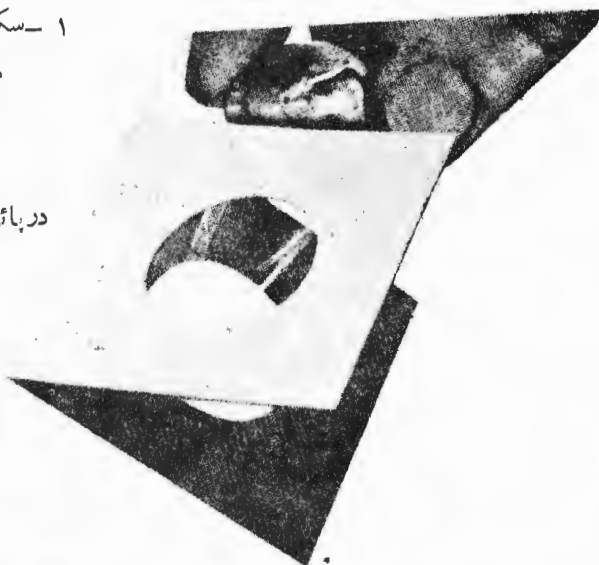
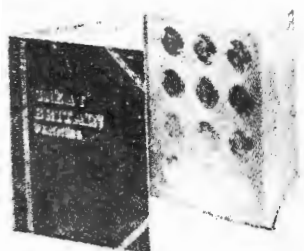
از برس های سیمی کوچک که برای این کار ساخته شده برای تمیز
کردن روی سکه باید استفاده نمود ، این برسها از سیم فولادی بسیار نازک
ساخته شده و ارزان است .

۴ - پنس های پلاستیکی

علیرغم توصیه های بالا ممکن است موارد مخصوصی پیش آید که
استفاده از مواد شیمیائی خطرناک مورد احتیاج باشد گرفتن سکه با پنس
فلزی امکان پذیر نیست لذا پنس های پلاستیکی مخصوص در این موارد
لازم است .

۱- سکه را به این ترتیب در داخل
محفظه قرار می دهند

در باین دو نوع آلبوم سکه دیده می شود



۲- (شکل بالا) سه طرف آزاد محفظه

را با مفتول منگنه می کنند

۳- (شکل مقابل) به این ترتیب سکه هم

از افتادن و گم شدن محفوظ است و هم دو طرف

سکه از پشت طلق پیدا است

فرهنگ اصطلاحات سکه شناسی

همان گونه که کلیه علوم و دانش بشری در روزگار ما زبان خاص و اصطلاحاتی دارد که فقط کارشناسان آن فن و پژوهندگان برای دریافت بیشتر و فهم مطالب باید با آن اصطلاحات آشنا باشند بهمان گونه علم سکه شناسی نیز برای خود کلمات خاص و لغات و اشارات و اختصارات بین المللی دارد که در کتب و کاتالوگها از آنها استفاده می شود چون در ایران نیز هر کس بخواهد بطریق علمی و املوب صحیح سکه جمع آوری کند و یا بهر صورت دیگر با سکه شناسی سروکار داشته باشد ناگزیر است از کتب خارجی و کاتالوگها استفاده نماید، علیهذا برای استفاده خوانندگان علاقه مند آنچه ضروری است درج می کنیم:

علائم و اختصارات و اصطلاحات به ترتیب الفبای لاتینی

- مس ، برنج
- نقره ،
- طلا ،
- آلیاژی که معمولاً از ترکیب نقره بسیار کم بامقداری Billon نسبتاً زیاد مس بدست می آید .
- قطعه فلز ، پولک ، مختص سکه قبل از ضرب . Blank
- سکه های دو صورتی جنب هم مانند تمثال شاه و ملکه Conjoind بهم چسبیده .
- سورشارژ تغییر نام و تغییر قیمت و محل ضرب . Countermark
- تاجدار . Diademed (diad.)
- سر سکه ، قالب و نگاتیو سکه . Die
- زنجیر و نوار داخلی سکه . Die flau
- سطح فاصله زیر طرح ، محل مخصوص ، بعضی Exergue اوقات تاریخ در آنجا ضرب میشود .

Field - قسمت ساده‌سکه که در آنجا چیزی نقش نشده است .

Flan - تمام سطح سکه یا مَدال .

Gr. (Grain) -- گرن -- گندم .

Graining -- زنجیره کناره سطح سکه .

Hd. - قسمت بالایی سکه (سر) .

Incuse - حدفاصل و خطی که طرح سکه در داخل آن قرار گرفته .

Laureate - حلقه گل یا برگ غان بر سر سلطان (در سکه‌ها) .

Ligate -- حروف متصل بهم مانند :  و امثال آن .

Mgr. - امضاء یا طغری .

Mill. (Millimeter) - میلیمتر .

Mintmark - علامت ضربخانه .

Mule - ارور (اشتباه) از ترکیب پشت و روی دوسکه .

Obv. -- روی سکه یعنی طرفی که دارای اهمیت بیشتری است .

Patina - اثر فعل و انفعالات شیمیائی و چربی دست که بمرور روی سکه‌های کهنه بر نزی و مسی مانده است .

Pattern - طرحی که از سکه آن استفاده نشده .

Proof -- نمونه‌هایی از سکه‌های جاری جهت اهدا با مقامات

Radiate - رسمی و رؤسا کشورها و کلکسیونرهای عالیمقام که برای تهیه قالب آن دقت‌های فراوان بکار برده شده و معمولاً آن قالب‌ها بسیار عالی و خوب صیقلی شده‌اند . سکه‌ها پس از ضرب خوردن جلای خاصی بادرخشش خیره‌کننده دارند و قسمت‌هایی از آنها را ممکن است بطرز مخصوصی عمداً مات کرده باشند .

Radiate - تصویر از امپراطوران رم که تاج بخصوص در سردارد .

R. - نایاب :

RR. بسیار نایاب .

Restrike - ضرب مجدد از يك قالب سکه (چاپ دوم) .

Reverse (rev.or.r.) - پشت سکه (سطح غیر مهم سکه) .

Std -- نشسته .

Stdg - ایستاده .

Tone -- تغییر رنگی که با تغییرات جوی و اکسید شده

روی سکه پدید آمده و غالباً مطلوب و خوشایند است .

Trial Piece - ضرب سکه با فلز غیر قانونی (سکه تقلبی) .

تبصره

۱ - در ایران چون در مورد اصطلاحات مثلاً دندانه و کنگره و زنجیره دور سکه ها و سایر اصطلاحات اختلاف سلیقه زیاد است و لغات جامع و استاندارد وضع و تعیین نشده اند در این باره نخواستیم متعرض مطلب جدیدی بشویم .

۲ -- اصطلاحی اخیراً در مورد اسکناس مخصوصاً معمول گردیده Intream که در لغت بمعنی دوره فترت و مرادف با لغت entract فرانسوی است و در مورد سکه و اسکناسهای دوره فترت و مدت تعطیل و بلا تکلیفی وضع حکومت است چون ممکن است در جایی برخورد شود توضیح داده شد .

۳ - علائم و اختصارات مربوط به کتابشناسی در جای خود (در فهرست کتابشناسی سکه های ایران) که بزودی منتشر می شود خواهد آمد .

اوزان و مقادیر

اوزان و مقادیری که در سکه شناسی مورد استعمال دارد بشرح زیر است .

گندم — Grain $\frac{1}{28} = 0.0357$ گرم

-- چهارم گندم مساوی يك نخود $\frac{1}{92} = 0.01087$ گرم

۲۲ نخود مساوی بایك مثقال $\frac{1}{635} = 0.001575$ گرم

باید دانست که در قانون مقیاسات مصوبه سال ۱۳۰۴ شمسی که میستم متری را برای يك سان نمودن اوزان انتخاب کردند هر مثقال را معادل ۵ گرم قرار دادند .

* * *

— يك تسوج برابر $\frac{1}{24}$ مثقال

-- يك حبه برابر $\frac{1}{72}$ مثقال

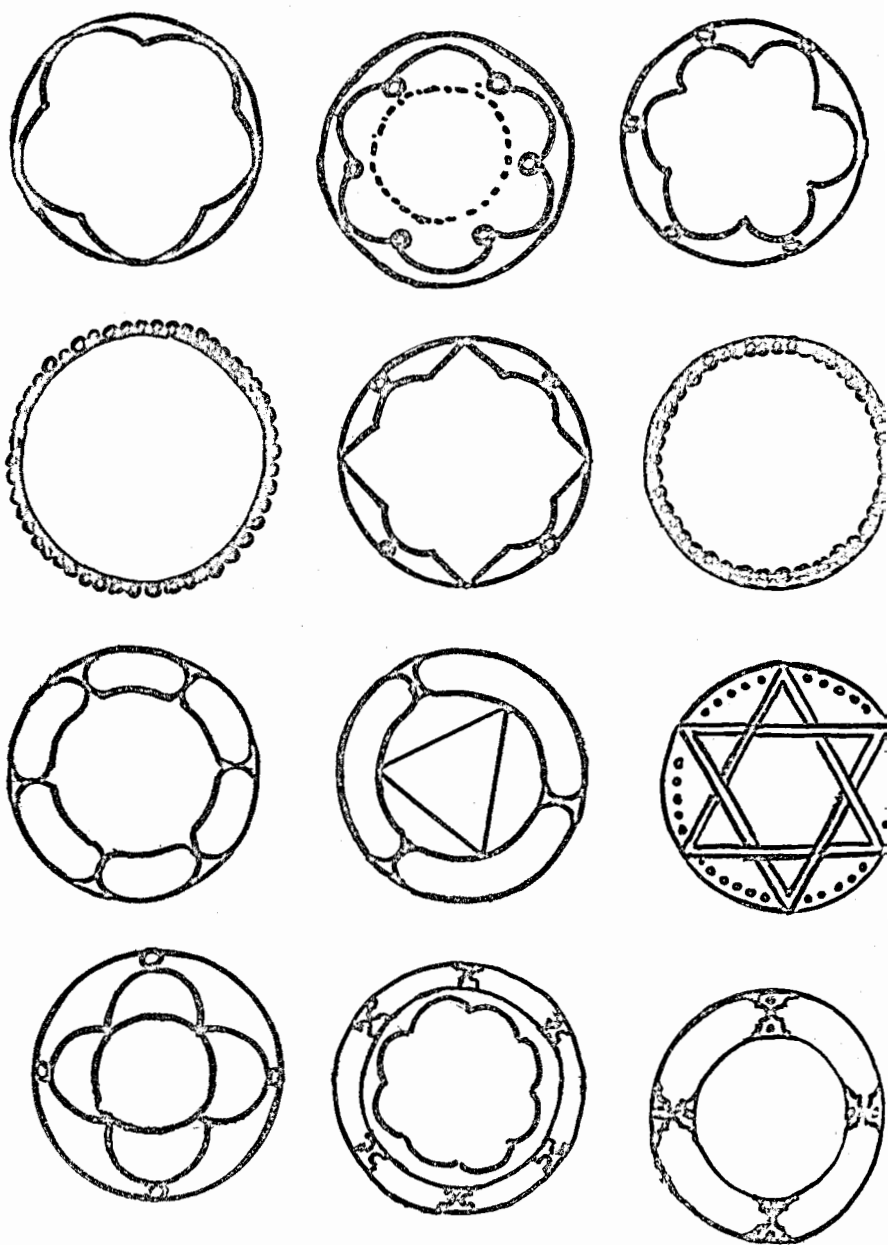
— يك دانگ برابر $\frac{1}{5}$ مثقال

-- يك درهم برابر $\frac{2}{1}$ مثقال

— يك شعیر برابر $\frac{1}{96}$ مثقال و مساوی يك گندم

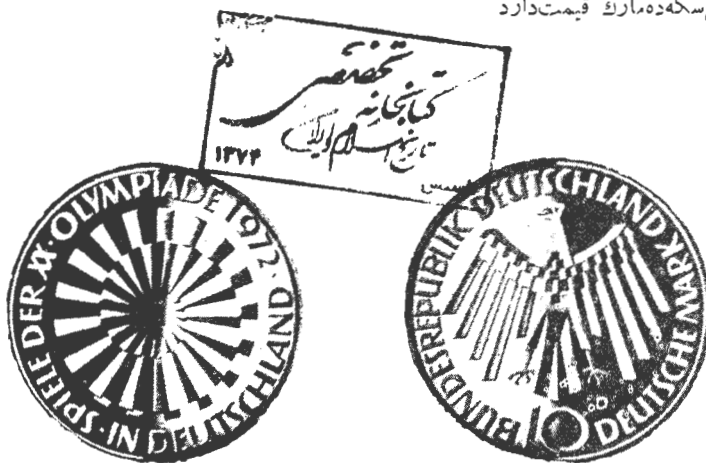
مثقال مساوی در حدود ۷۲ گندم (دقیقاً $0.4 / 710$)

«پایان بخش اول»



نمونه‌ای از تزئینات سکه‌های اسلامی ایرانی

چاپ و انتشار این کتاب مقارن با مسابقات المپیک جهانی در شهر مونیخ است که ورزشکاران ایرانی نیز در آن شرکت کرده اند، آرزو مندیم که ورزشکاران و مخصوصاً کشتی گیران ایران موجب افتخار و مباهات و سر بلندی ما باشند سعی کردیم یک سکه مخصوص این المپیک را تهیه کرده و عکس آن را در اختیار علاقه مندان بگذاریم این سکه ده مارک قیمت دارد



مطالب لازم درباره سکه شناسی بطور بسیار مختصر و به اجمال در این جزوه درج گردید. و دنیا را آزراد در بخش دوم ملاحظه خواهید فرمود. نویسنده بسیار مسرور خواهد بود که مراتب ذکر نقایص کار و اشتباهاتی که حتماً وجود دارد باری فرمایند. علاقه مندان می توانند با صندوق پستی ۲۲۵۵ تهران و تلفن ۳۹۱۲۸۷ با نویسنده تماس بگیرند.

سایر آثار نویسنده در این سلسله انتشارات

نگارهای ایران

راهنمای گردآوری سکه بخش ۱ « به چاپ رسیده است »
 راهنمای گردآوری سکه بخش ۲ « «
 سکه های F.A.O. « «
 شما که سکه جمع می کنید . « «

زیر چاپ

سکه های دوران سلطنت شاهنشاه رضا شاه کیبیر (طلا ، نقره ، مس ، نیکل)
 سکه های دوران سلطنت شاهنشاه آریامهر (« « « «)
 نقش شیر و خورشید بر سکه های ایرانی
 نقش عقاب « «
 نقش طاووس « «
 نقش شیر « «
 نقش خورشید « «
 نقش سوارکاران « «
 نقش اسب « «

نگارهای طایفه ایران

سکه های شاه اسماعیل اول « به چاپ رسیده است »
 سکه های نادرشاه افشار « «
 سکه های آقا محمدخان قاجار « «

زیر چاپ

سکه های شاه طهماسب اول
 سکه های شاه عباس اول
 سکه های کریمخان زند و شاهان دیگر زندیه
 سکه های فتحعلی شاه قاجار

فهرست نگارهای

مهرهای پادشاهان صفوی « به چاپ رسیده است »
 مهرهای پادشاهان قاجار « «

زیر چاپ

نقش دست برنکین های باستانی
 نقش شکار برنکین های باستانی
 مهرهای ساسانی برنکین های قیمتی

کتابهای جالب زیرآماده چاپ است

۱- طرز خواندن سکه های صفوی ۲- ی ساسانی را از تصویر تاجهای
 شاهان بشناسیم ۳- درباره سبب ۴- ی معروف جهان